

LEHTER.

vaba veebijaakiri

LEHTER.EU

EESSÕNA

Mingisugune kiirusepisik tormab mööda loomemajanduskeskust ringi. Sellest on nakatunud kõik ja normaalses seisundis inimest on raske maja pealt leida. Kiire, kiire, kiire – kõigil on kiire. Jube tüütu on see kiire, ei ole aega sõbrannaga kohvikusse minna, ei ole aega lastega kelgumäele minna. Õnneks on need tänapäeva põnnid suht arusaajad, sest kui kuueaastane ütleb täie rahuga, et issi on õhtuti nii kaua tööl, et me saaksime endale oma päris kodu osta, kõlab see... mõistlikult, aga natuke hirmutavalt ka.

Mina ei mäleta, et minu vanemad oleksid mulle öelnud, et kiire on. Samuti oli mul õnn veeta kõik suved ja talvevaheajad maal vanaema-vanaisa juures, kes olid kodused ja kellel oli mõnusalt rahulik tempo. Rahu, ainult rahu – see on minu suurim soov järgmiseks aastaks.

Ja see on ka Lehtri kolmanda numbri soov, et sa võtaksid aja maha, loeksid midagi sisukat, midagi meelelahutuslikku ning leiaksid aega esmalt iseendale ja olles nii patareid täis laadinud, ka oma kallimatele.

Meeleolukat aastalõppu ning uuel aastal kohtume taas!

Nägudeni!
HEDVIGA

HEDVIGA VEI
PEATOIMETAJA

Disainimaja
hedviga@disainimaja.ee

LILIAN LUKKA
KEELETOIMETAJA

Tartu Loomemajanduskeskus

MARIA LAANELEPP
GRAAFILINE DISAIN

Mikser Creative Studio

ANDRES KEIL
FOTOGRAAF

Pimik

VASTUTAVAD VÄLJAANDJAD: [TARTU LOOMEMAJANDUSKESKUS](#), [DISAINIMAJA](#), [PIMIK](#) / DETSEMBER 2012
ESIKAANE FOTO: Andres Keil

- 5 OLEN OMA OLEMUSELT PÕDEJA //** Intervjuu Jaak Kilmiga
- 9 MAARJA JAKOBSON VINTAGE'ist**
- 12 RIIS, DRAAKONID JA PANDAD //** Reisilugu
- 18 TIIU TALVISTU //** Persoon
- 22 PIIA HARRIS-PÖDERSALU //** "Kaotsiläinud" talendid
- 25 338 EUR - SEE ON SUHTELINE**
- 26 MÄETAMMEGA MONTENEGROS**
- 28 KÕIGE TÄHTSAM KASS**
- 31 LIIVAKAARTIDE MEISTERDAMINE**
- 33 TEE ISE NÄÄRIKONSERVI**
- 34 STIILSED TARTLASED**
- 36 AUTORIMOEFOTO?**
- 47 VAHET EI OLE //** Luuletus

JAAK KILMI

"OLEN OMA OLEMUSELT PÕDEJA"

Jaak Kilmi on Eesti filmimees, kelle multitalendis julgeb ainult ta ise kahelda. Tema pagasisse kuuluvad näiteks „Disko ja tuumasõda“, „Fritsud ja blondid“, „Uus Maailm“, „Sigade revolutsioon“. Ta rabab nii kvaliteedi kui ka kvantiteediga: produtsent, režissöör, operaator, stsenarist, õppejõud Balti Meedia- ja Filmikoolis, isa. Töötab korraga nii Tartus Pimikus kui ka Tallinnas Kuukulguris. Ta on muudkui jooksus ja mul õnnestus ta vaevalt Bangladeshi, Londoni, PÖFF-i melu, perekonna ja teab veel mille vahelt korra Kalamaja Topsis kinni püüda ja juttu ajada.

ADA TAMME

Sa tulid äsja Bangladeshist?

Tegelikult tulin ma eile Londonist, aga jah, käisin just Bangladeshis ka. Teeme seal Reet Ausiga filmi „Moest väljas“. See räägib rõivaülejääkide taaskasutusel põhinevast moest ja rõivatööstuse õudsest tegelikkusest, kus väikesed lapsed töötavad umbsetes ruumides mürgiste värviaurudega ja saavad selle eest seitse eurot kuus. Bangladeshis olukorda nähes olen täiesti veendunud, et lapstööjõud tuleks legaliseerida, nii oleks neil mingidki tingimused ja palk tagatud. Selge on see, et töötavad nad niikuinii. Suur osa maailma rõivatööstusest on Bangladeshis ja 80 protsenti rahvastikust on sellega hõivatud, kõik töötavad kohutavates tingimustes. See on uskumatu ja absurdne, mis seal toimub: mustad ja happes mulksuvad jõed! Inimesi on Eesti- ja Läti-suurusel alal 180 miljonit, ikka üsna kitsas. See on täiesti abitu ja väsitav kogemus. Pärast keskkooli võib-olla mõned aastad veel usud, et sinust ja su filmidest midagi sõltub, et midagi võiks ette võtta ja maailma parandada, aga mida aeg edasi, seda selgemini jõuab kohale, kui mitmepealise koletisega ikkagi tegu on.

Aga kas selle filmi eesmärk ei olegi maailma parandada?

Ausalt öeldes on minu jaoks laheda filmi tegemine isegi tähtsam. Ma ei usu, et mu filmid kuidagi maailma muudavad, ega ei unista sellest, et seda ÜRO täiskogu ees näidatakse. (Naerab.) Kuigi muidugi peaks mõlemat poolt olema: nii rahulolu lahedast filmist kui ka kellelegi korda minemist. Selles mõttes olen „Uue Maailma“ filmiga väga rahul. See on sellest, kuidas me oma elu mõnusaks saaks korraldada ja nii on tal küll valgustuslik väärtus. Eks seda võiks igas asjas olla, aga ega pressida pole ka mõtet.

Aga Reeda film... Oleme vanad tuttavad ja alguses tahtsin teha filmi moेतööstuse naeruväärsest blingist, mis eitab keskkonnaprobleeme. Aga tuli välja, et kõrgmoe pealiskaudsus on tegelikult lihtsalt nõme, mitte eriti naljakas ja ikka täiesti ebahuvitav. Kõik need NY trendikad polegi inimesed, vaid lihtsalt näod. Läksin hoopis üht teist filmi

tegema, aga siis tuli see tarbimisfilm ja prügi välja, mis on oluliselt huvitavam. Nüüd on küsimus selles, kuidas see filmiks muuta. Muudkui mõtlen selle peale.

Kuidas sa siis oma filmid „filmiks“ muudad?

Praegu on selle filmiga raske, sest ma ei leia oma lugu. Enamasti olen igas filmis midagi isiklikku leidnud, selle oma eluga sidunud. Aga ma olen nii moekauge inimene. Näiteks sedasama kampsunit kannan juba kolmandat aastat, tulin sellega isegi eile Londonist. (Ei teagi, kas ohkab või naerab, aga osutab kohmetult oma seljas olevale väga tagasihoidlikule ja tavalisele sinisele kampsunile.) Ah, isegi duši all pole jõudnud käia. Nii kauge olen sellest maailmast. Üks mõte küll on, et tarbimist võiks vaadata oma koduse lapstarbija silma kaudu. Minu kõige noorem laps on täiesti hull šopahoolik. Ta läheb täiesti närvi, kui ei saa midagi osta, ükstapuha mida. Ainult ostmine suudab siis teda rahustada. Ma olen juba praegu väga mures. See on muidugi täiesti paradoksaalne. Isa jõuab paar korda nädalas koju, sest udjab mööda maailma ringi ja teeb kriitilist tarbimisvastast filmi, mis lahendaks globaalseid probleeme. Samal aja saab kodus oma lapsest šoppamissõltlane, sest ta tunneb end puuduliku pereelu tõttu ebatavaliselt ja rahustab seda mingil x-moel. Igal juhul tundub, et see võiks isiklik lähenemine olla, mis praegu puudu on ja milleta ei tule mul kuidagi lugu kokku. Tegelikult ma ootan, et lumi juba maha tuleks ja ma suusatama saaksin hakata, sest kui ma suusatan, siis ma ei mõtle ühegi jama peale. Senikaua tegelen ennasthävitava mõttetegevusega.

Mis ennasthävitava mõttetegevusega? Miks?

Ma olen oma olemuselt põdeja. Tegelikult oleks tervislik see muretsemine ära lõpetada. Kui kõik asjad ilusasti kätte jookseksid ja ma suudaksin selle igavese põdemise ära lõpetada, siis elaksin paar nädalat kauem. Aga ma muudkui mõtlen selle moefilmi peale ja ma ei leia õiget rada. Kaardimaja on selline natuke vildakas, aga samas, kui ma mõtleks selle peale vähem, siis asjad jookseksid paremini.

Samas, kas saab täiesti muretuna üldse midagi luua? Äkki toimivad tõhusalt ikkagi eestlase vanad tuttavad töö, mure ja vaev?

Pingutama peab muidugi, aga mõne asjaga lihtsalt on nii, et kõik asjad õnnestuvad ja ei olegi probleeme. Mina usun, et pisiasjades on jumal alati olemas: kui ta tahab, et asjad õnnestuksid, siis asjad ka õnnestuvad, kaardid jooksevad puhtalt. Aga kui jumalale su plaan ei meeldi, siis sa võid raiuda, raiuda ja õudselt vaeva näha, aga ikka ei midagi. Suuremaid asju otsustab inimene, aga pisiasjades on alati jumala käsi mängus, kes kas kiusab ja loobib kõikaid kodaraisse või aitab kaasa ja soosib. Seda on nii hästi tunda. Mõne filmiga on nii, et kõik töötab kohutavalt sinu vastu: paned kaadri paika ja kõik on suurepärane, aga siis tuleb mingi oranži särgiga mees ja seisab eemal täpselt kaadri keskele. Sa võid siis nihutada seda kaadrit palju tahad, aga oranži särgiga mees astub jälle need paar sammu sinuga kaasa. Siis on teada, et see on jumala poolt saadetud mees, kes tuligi lihtsalt su päeva ära nullima. Mõne filmiga lihtsalt on niimoodi ja siis hakkad põdema ja muretsema.

Ja mis sa siis teed? Annad alla?

Ei anna, mitte kunagi ei anna alla! Raiun hambad ristas. Aga kui tervislik see tegelikult on? Normaalne oleks teha nii, nagu meie rootsi kolleegide ametiühing õpetab: kell pool kuus tuleb mõtlemine ära lõpetada ja koeraga jooksma minna. See on jumala õige ja tervislik. Aga sõltumatutel loojatel oleks ametiühing muidugi naeruväärne.

Kuidas siis vabakutselisena ellu jääda?

Mul näiteks õnnestub see tänu lastele. Lähen õhtul koju ja siis lihtsalt peab nendega mängima ja see ongi tore. Samal ajal ei tohi üldse muude asjade peale mõelda, sest siis on täiesti metsas. Kui hakata mingi tähtsa e-maili peale mõtlema, ajab kogu see lärm ja laga närvi ja lapsed lähevad sellest omakorda närvi ja nii ongi kogu elu üks lõhe. Mõtlemine tuleb lõpetada

ja kõik muud asjad ära unustada. See e-mail tulebki lihtsalt hiljem saata ja kõik.

Bangladeshi elanikud on väidetavalt ühed maailma kõige õnnelikumad inimesed. Nad ei mõtle üle ja mõtlevadki kõige lihtsamate ja hädavajalikumate asjade peale, näiteks kust saada raha, et osta natuke süüa. Nii ongi õige, millegi muu peale polegi nii väga vaja mõelda, sest mida lihtsamalt sa mõtled, seda kauem elad. Selles mõttes on looja elu ausalt öeldes küll üsna kehv ja raske.

Kas jumala käsib mängib lõpptulemuses ka oma rolli?

Tegelikult mitte, töö käik filmi tegemise ajal ei mõjuta lõpptulemust, sest see on lõpuks professionaalsuse küsimus. Ainult su enda närvirakke mõjutab ja see huvitab mind tegelikult järjest rohkem. Me võiksime elada mõnusat elu, pigem elada kauem, mitte närvitseda ja põdeda. Kasu pole sellest niikuinii midagi, sest kunstniku puhul on kõige olulisem maitse. Võid õppida palju tahad, käia õpitubades, vaadata õppefilme ja muudkui lihvida tehnikat, aga kui maitset ei ole, siis ei anna ikka midagi päästa.

Kas sa oled nii kaugele jõudnud, et teedki ainult neid asju, mis sa tahad teha?

Ei, üldse mitte! Pigem ma ikka ei tee neid asju, mis ma teha tahan. (Naerab.) Oleks mul oma kombinatsioon, siis see võib-olla õnnestuks, aga seda ei saa iialgi olema. Loomulikult tuleb teha ikka neid asju, mille eest on kerge raha saada ja mida on lihtne käivitada või mis juba on käivitunud. Muidu võiks tõesti jumala lahedaid asju teha.

Aga reklaame sa ju ometi ei tee?

Oo, muidugi teen ma reklaame! Anna aga kätte, ma teen kõik asjad ära. Selles küsimuses puuduvad mul igasugused põhimõtted ja minu arust on ka reklaami tegemine omades piirides väga loominguiline. Jonnaka kliendi puhul tuleb teda lihtsalt veenda ja see on ka loominguilisus.

KIIRKÜSIMUSED

Kas kunstniku äng ja maailmavalu on väljamõeldis?

Ei ole, see on ikka hästi olulisel kohal. Oleneb ainult, kes mille pärast ängi tunneb. Mina põen liiga kõrgete ootuste, valede valikute ja ebaõnnestumiste pärast. Ikka tahaks ainult väga häid asju teha. Mõni tunneb jälle abstraktsemat ängi.

Filmiunistused ja soovid?

Kõige rohkem tahaksin teha häid ja toredaid seiklusfilme, kus suurepärase stsenaarium on juba olemas ja ma lihtsalt teen suure rõõmuga ära. Peaasi, et ma ei peaks kirjutama. Ma vihkan elus kõige rohkem stsenaariumi kirjutamist. See on täiesti kohutav. See on nii nüri töö, kui üldse olla saab. Mul on kaks jumala lahedaid lastefilmiideed ka, aga selleks oleks jällegi vaja paati üht väga head stsenaaristi, sest ise ma seda kahjuks teha ei oska. Olen teinud küll, aga ma pole selles tugev. Kahjuks ei ole ma multitalent. Täringu igal küljel ei saa kuus olla.

Mis on sinu tugev külg, sinu täringu number kuus?

Ma usaldan ennast maitseküsimuses. Samas on organiseerimine ja stsenaariumi kirjutamine minu kehvad küljed. Olen pigem lugude väljamõtteleja. Võin planeerida ja välja mõelda – see on lihtne. Aga loomeinimeste hulka oleks hädasti vaja ka väga häid vormistajaid, sest palju lihtsam on olla looja kui loomingu lihviija. Kui palju on kasvõi lahedaid dokfilmiideid. Aga tegema hakkamine...kogu see orgunn ja rahad. Õudselt tüütu.

Sinu enda tehtud lemmikfilm?

See on arvatavasti „Tallinna kilud“, mis on täiesti mõttetult vähehinnatud. (Naerab.) Tegin selle pärast „Diskot ja tuumasõda“ ja tahtsin sellesama staatilise stiili täiesti äärmusesse viia ja piiridega katsetada. Kokku otsitud lugude eesmärk oli olla võimalikult minimalistlik, tahtsin leida võimalikult täpsed detailid, millega lugu jutustada. Ma olen hästi õnnelik, et ma selle ära tegin, ja mind ausalt öeldes isegi ei morjenda, et see film üldse tähelepanu ei saanud.

Lemmikfilm?

Mulle kohutavalt meeldib kõik, mis Ulrich Seidl teeb. Ta on lihtsalt imeline tegelane. Kõik ta filmid on suurepärasead, aga ta viimane film „Paradiis“ räägib keskealistest saksa naistest, kes lähevad Keeniasse seksireisile, sest seal on noored, sihvakad ja elujõulised mehed. Ta puudutab fundamentaalseid teemasid, nagu usk, armastuse otsimine, ennekõike selle puudumine ja asendusvariandid. Samas on Seidl ise austerlane ehk inimene, kes tuleb helikindatesse garaažidesse ja keldritesse aheldatud inimeste ühiskonnast. Ja see Austria on tema filmides niivõrd tugevalt sees. Ta räägib inimeseks olemise kõige ängistavamatest külgedest, mis tegelikult tulevadki armastusvajadusest. Varjatult on ta suur humanist, kuigi ta filmid on kohati varjamatult võikad.

MAARJA JAKOBSON VINTAGE'ist

Uurib KADRI SIRK

Vintage Kompvek

Millest sai alguse sinu armastus *vintage*'i vastu?

Kaltsukates käisin juba sellest ajast, kui olin teismeline. Aga selline suur armastus päris *vintage*'i vastu koos arusaamisega, mis see üldse on, tuli alles mõned aastad tagasi, kui ka Eestisse see suur vaimustuslaine jõudis. Nii et selles mõttes mul millegagi väga hoobelda pole. gondatel, kui Eesti *second-hand*-poodides olevat *vintage*'i kuldaeg olnud, ei osanud ma seda küll kuidagi välja otsida.

Mõni eriline seik või mälestus lapsepõlvest, mis sind on mõjutanud?

Riietumisel mõjutab tüdrukuid ennekõike ema, nii ka minu puhul. Kuna mul elas vanatädi Lääne-Saksamaal, kellel vanaema aeg-ajalt külas tohtis käia, siis mäletan väga hästi imeilusaid kangaid, mis kaasa toodi ja hiljem kleitideks-pluusideks-jakkideks õmmeldi. Need olid ikka väga erinevad meil poes pakutavast. Enamasti polüestrist, tean ma nüüd tagantjärele, aga erksate värviliste mustritega. Eriti on meeles üks punasetäpiline õlapaeltega kleit väikese jakiga, mida ema suviti kandis. Või lumivalge kampsun, mille neljandas klassis endale hiivasin ning koos musta miniseeliku ja nahkvööga kandma hakkasin. Väga õnnekad.

Mõni vahva lugu seoses sulle erilise *vintage*-esemega?

Ma ei tea, kas need klassikalised dubljonkad kuuluvad *vintage*'i alla, aga igatahes tekkis üks selline pärast esimest soomlaste külaskäiku ka meie koju. Noh, oli selline pikk ja lambane, nagu nad ikka. Ma nii kohutavalt häbenesin (8ndas klassis) seda selga panna, ema pealekäimisel seda väga külma ilmaga siiski tegin. Ega keegi sellest õnneks suurt välja ei teinud. Ja läks mööda ainult paar aastat, kui avastasin, milline äge riietuse see oli ja kandsin seda hea meelega. Tõsi, see muutus palju kuulumaks pärast seda, kui jupi alt ära lõikasin. See dubljonka on mul siiani kapis, hetkel vajab küll mõningast parandamist, igal juhul on mul kavatsus seda uuesti kandma hakata.

Sina ja *Vintage Kompvek*?

Mul on lihtsalt väga hea meel, et ehtne väärtuslik *vintage* on nüüd ka Tartus saadaval. Soovin poele pikka iga.

RIIS, DRAAKONID JA PANDAD

Hiinas käis MARIA LAANELEPP

Üle-eelmisel suvel tutvusin tüdrukuga, kes plaanis Hiinasse õppima minna. ULME. HIINA? MIKS? See on kaugel, keel ja kiri on täiesti arusaamatud, kultuur meie omast 180 kraadi erinev. Õppida saab Euroopas või USAs ka.

Mitte eriti tõsiselt mõeldes lubasin, et tulen külla, kui võimaluse leian. Poole aasta pärast olid piletid ostetud ja üle pika aja tundsin kriipivat reisiärevust.

Hiina oli minu jaoks alati see kaugel kõrgtehnoloogiliselt arenenud riik, kust tulevad kõik maailma vidinad. Suur müür, hieroglüüfid ja draakonid olid peamised märksõnad, mis selle kaugel maaga seostusid. Nüüdseks on pilt mõnevõrra kirjum.

SEIKLUSED LENNUJAAMAS

Pekingini sujus reis üsna hästi. Pidime seal väikse segaduse tõttu lennufirmat vahetama, aga õnneks oli see meile paar päeva enne väljasõitu teada ja Eesti reisifirma pani meile kaasa korraliku juhendi koos selgitustega, kuidas käituda. Paraku ei käi Hiinas asjad nii lihtsalt. Esiteks ei oska mitte keegi korralikult inglise keelt. Teiseks on kaks valget välismaalast üsna tühised kogu selle kohaliku massi kõrval, mis päevast päeva edasi-tagasi mööda suurt riiki lendab. Kolmandaks ei taha mitte keegi võtta endale liigset vastutust.

Check-in-is selgus, et meile siiski lennukis kohta pole. Püüdsime küll seletada, et meid tõsteti ühelt lennult teisele ja need kohad PEAVAD olema, aga süsteemides märget polnud. Pärast korduvaid selgitusi umbes seitsmele erinevale lennujaama töötajale, jäime siiski oma Nanjingi lennust maha. Õeldi lihtsalt, et ostke uus pilet ja kõik.

ESIMESED EMOTSIOONID

Selline ilm? Nagu oleks kasvuhoonesse sattunud. Nanjingi taevas oli sudu tõttu üleni hall, vihma küll ei sadanud aga tunda oli tohutut õhuniiskust. Ja see palavus. Riided kleepusid hetkega vastu nahka. Ma pole kunagi ühestki konditsioneeriga autost niipalju rõõmu tundnud. Ja

nagu mõne päeva jooksul selgeks sai, siis konditsioneer on üldse üks asendamatu leiutus.

Seadsime end Aili ühikatoas sisse ja suundusime sööma. Loomulikult meie jaoks mitte eriti tavalisse restorani. Istusime lauda, kust avanes vaade tänavale. Otse meie silme all võttis üks restorani teenindajatest maja seina sisse ehitatud riulilaadsest puurist kõhna kuke, keeras tiivad seljal risti ja surus kaalul olevasse pappkasti. Täielik taimetoitlaste õudusunenägu. Õnneks olen mina maalaps ja ennegi kuke mahalöömist näinud. Seda muidugi päris tänaval ei tehtud. Kriiskav lind viidi kuhugi taharuumi ja paarikümne minuti pärast podises meie ees laual värsket kukesupp. Liha seal paraku palju ei olnud, sest see kukeke polnud kuidagi meie nuumatud broileritega võrreldav. Tol hetkel olid meie ootused Hiina toidu suhtes veel üsna kõrgel.

SUPERSTAARID

Valge inimene on hiinlaste jaoks üsna harukordne nähtus. Eriti piirkondades, mis pole turistide meelispaigad. Meil oli õnn näha ka nõ seda päris Hiinat. Liikusime üsna palju ringi kohtades, kuhu võõrad ei taha või ei oskagi sattuda. Näiteks sõitsime linnast ära mägedesse kõige madalama klassi rongiga, mis on ühtlasi ka kõige aeglasem

ja odavam. Neid ronge kasutavadki peamiselt talupojad ja muu vaesema klassi rahvas, kes ilmselt on valgetest inimestest vaid jutte kuulnud. Võite arvata, millise tähelepanu osaliseks me seal rongis ja kogu ülejäänud reisi jooksul saime. Kes sosistas ja näitas näpuga, mõni naeratas häbelikult, julgemad tulid katsuma või juttu tegema. Fotokaamerate välgud sähvisid nii meie ees kui taga.

MASSID METSAS

See pilt siin vasakul on täiesti tavaline vaade "matkarajale". Meie mõistes näiteks Ööbikuoru jalgteele. Selgus, et ülimalt naiivne oli loota, et mägedesse jõudes leiame koha, kus linnakärast ja inimestest puhata, loodust nautida ja natuke seigelda. Ülerahvastatus ja trügimine oli isegi seal sama hull, kui metroos või kaubanduskeskuses. Ühtki mõnusat rada, kus omaette jalutada, me ei leidnudki. Ükski hiinlane ei astu sillutatud rajalt kõrvale. Nad ei telgi ega matka. Ojades ja jõgedes ujumine on nende jaoks sisuliselt välistatud. Õnneks on eestlane improviseeritud telkimisplatsi ega pesemiskoha leidmisega. Meid küll vaadati (ja loomulikult pildistati) nagu me oleks peast päris segased, aga pikapeale õppisime seda ignoreerima.

KÕIK MÜÜGIKS

Elu Hiinas ei ole kerge. Inimesi on lihtsalt nii palju, et kõigile ei jätku tööd, raha, elamispindu jne. Tänavatel müüakse tõesti kõike. Ülemisel pildil on korvides näiteks veel kinnised lootoseõied. Puu- ja juurviljad, grillitud liha või tofu puupulga otsas, maisilehe sisse keeratud riis ja muud huvitavad ja vähem huvitavad toidud on muidugi tavalised. Minu kõige šokeerivam pilt avanes ühel juhuslikul tänavanurgal, kus müüdi erinevaid pisikesi loomakesi. Hiinlaste jaoks on loomad kas toit või mänguasjad. Kindlasti mitte selles mõttes "sõbrad" nagu meile on kassid, koerad, hamstrid või isegi akvaariumikalad. Seal nägin asfaldi peal hunnikus võrkkotis siile. Umbes rusikasuurused siilipojad olid visatud hulgakese peene koega kotti – nagu apelsinid. Loomakaitsjate õudusunenägu. Taolisi näiteid võiks kolme nädala kohta umbes paarkümmend tükki tuua. Kurb. Aga selline see elu seal on. Kuidagi tuleb oma perele toit lauale tuua.

SUUR HIINA MÜÜR

Reisi viimasteks päevadeks olime nii mõndagi õppinud. Näiteks et kui tahame vaatamisväärsusi külastada ilma suuremate massideta, tasub seda teha pigem õhtupoolikul. Müürile jõudsimel umbes kella kolme paiku. Paar turismigruppi oli veel kaugemalt näha, aga tänu meie aeglasele tempole vudisid need üsna kiirelt eest ära. Ja lõpuks jäimegi peaaegu kahekesi. Need vaated ja see tunne on kirjeldamatud. Iga inimene peaks korra elus seal käima, et tunda, kui väike, aga võimas on inimene.

JA VEEL...

Pandadest niipalju, et Pekingi loomaias valitseb täielik hullus. Mustvalgete karude piltidega on saadaval absoluutselt kõike kõrvarõngastest ja külmkapimagnetitest hiiglaslike kaisukarude, kottide ja kostüümideni välja. Sealjuures pandad on üsna ainukesed loomad, kellel on vähegi arvestatavad elamistingimused.

Võiksin kirjutada eraldi lood Hiina transpordisüsteemi keerdkäikudest, sealsete bürokraatide võimuvõitlusest, kommunistliku riigikorra poolt blokeeritud veebilehekülgedest, taskuvarastest, ehtsast hiina massaažist ja loomulikult toidust, aga loodan, et tähtsaim sai öeldud. Kõige parem on siiski seda uskumatut maad oma silmaga näha.

Mõne soovitusena sellegipoolest:

- 1) Nõrganärvilistel pole mõtet omapäi seiklema minna – kui te just ei oska hiina keelt. Raske uskuda, aga seal lihtsalt pole võimalik inglise keelega mitte midagi seletada, osta, leida ega küsida.
- 2) Viige end kohe esimesel päeval kurssi reaalse hinnatasemega. Soovitavalt mõne kohaliku välismaalase abiga. Turul ei ole üldse keeruline pettuse ohvriks langeda. Isegi kui tundub, et ese, mida osta soovite, on odav, siis tõenäoliselt on see veel odavam.
- 3) Taksosõitjate tarbeks paluge näiteks hotelli personalil teile sihtkoht hieroglüüfides paberile kirjutada. Näpuga kaardil aadressi näitamine valdavalt ei tööta.

TIIU TALVISTU:

"SEE ON MEIE PROFESSIONAALSUS,
MIDA ME PIDEVALT LIHVIME KUNSTIGA
TEGELEDES, SEDA PIDEVALT VAADATES
JA SELLE ÜLE ARUTLEDES"

Tiiu Talvistu on Tartu Kunstimuuseumi teadusdirektor. Ta tegeleb nii kogude täiendamise ja näituste kureerimisega kui ka koostab kunstiraamatuid ja näitusekatalooge. Muuseum on koht, kus kohtuvad vana ja uus, ajalooline ja tänapäevane. Näiteks ülimenukas näitus „Klassikutelt armastusega“ möödunud aasta lõpus või siis festivali „ART IST KUKU NU UT“ ja muuseumi koostöös sündinud eesti kaasaegse kunsti klassika näitus „MÖH? FUI! ÖÄK! OSSA! VAU!“ selle aasta sügisel, mis tõi vaatajate ette viimase 20 aasta eesti kunsti võtmeteosed ja olulised teemad. Kui viimasel ajal on meedias palju kirjutatud sellest, et rahvas ei saa kaasaegsest kunstist aru, siis muuseum peab aru saama ja oskama valida. Muuseumi kogusse tööde valimine on tähtis ülesanne ja suur vastutus. Uurin Tiiu Talvistult lähemalt, milline on muuseumi suhe kaasajal tehtava kunstiga ning mis on talle endale oluline ja huvitav.

LIINA RAUS
[Kunstilaenutus](#)

Mida oled õppinud, millega sa täpsemalt Tartu Kunstimuuseumis tegeled ning kui kaua oled juba muuseumiga seotud olnud?

Õppisin 1970. aastatel Tartu Ülikoolis, kus kunstiajalugu oli võimalik saada ainult lisaerialana ajaloo- ja ühiskonnaõpetaja kutse kõrval. Asusin samal ajal juba poole kohaga tööle ka Tartu Kunstimuuseumisse. Seega olen töötanud siin ligi 40 aastat, mida ei taha ise ka uskuda.

Kas oled rohkem keskendunud mõnele konkreetsele kunstiajaloolisele perioodile?

Eesti kunstilugu, mida muuseumis talletatakse ei ole ju eriti pikkade ajalooliste traditsioonidega. Olen enam tegelenud 20. sajandil looduga. Samas jälginud pidevalt seda, mis toimub meie ümber praegu. See pakub mulle huvi, nii nagu ka varasem.

Milline sinu kureeritud näitus või koostatud raamat sulle kõige suuremat heameelt ja rõõmu on valmistanud?

Mõtlen alati hea tundeaga tagasi neile näitustele, mis on juba minevikuks saanud. Samuti on armsamad need raamatud, mille ilmumisest on enam aega möödas. Siis vaatad tehtut juba neutraalsema pilguga ja ei põe selle pärast, mida oleks võinud teisiti teha. Mõned lemmikud on näitustest jäänud 1990. aastatesse, mida oli endal huvitav teha ja materjale uurida: „Mida on sõjal kunstile öelda“, „Ants Laikmaa ateljeekool“, aastatuhande vahetuse „Hingeaeg“ ning uuematest Johannes Saal ja Karin Luts.

Millist kunsti sa ise kõige kõrgemalt hindad? Nimeta palun mõned kunstnikud, kes sulle eriti meeldivad?

Hindan head kunsti olenemata ajast, millal see loodud on. Erinevate ajastute kunstile tuleb ju läheneda erineva mõõdupuuga ja alati tuleb kasuks kultuuritausta laiem tundmine. Eesti kunst on olnud minu lahutamatu kaaslane, ilma milleta ei ole möödunud alates muuseumisse tulekust päevagi. Ei ole endale lemmikuid kujundanud. On neid, keda püüan alati

vaatama minna, kui nad näituse teevad. Samas katsun olla eelarvamustevaba ning enne negatiivse repliigi ütlemist mõtlen selle üle, mida vaatasin. Vaimustun enamasti sellest, mille või kellega tegelen. Mida rohkem tead, seda huvitavamaks asi läheb.

Mis suunas näed kaasajal tehtavat kunsti liikumas ja mis tundub sulle hetkel kõige põnevam?

Praegu näib kunstis käivat nagin nende vahel, kes otsivad kunstis ilu ja esteetilisest naudingut ning teisalt need, kes hindavad enam sotsiaalset sõnumit. Minu huvi on ilmselt veidi kaldu sotsiaalse kunsti suunas, mis käsitleb probleeme ja küsimusi, millele ka ise mõtlen. Samas on huvitavad ka need kunstnikud, kes lahkavad inimese hingeelu ja leiavad sealt oma loomingule ainet.

Muuseum justkui kehtestab kunstniku, kinnitab tema olulisuse kunstiajaloo. Mis te arvate sellisest muuseumi võimust? Kas muuseumi võimu kõrval on ka mingi teine võim, näiteks erakogujate võim, mis ei pruugi alati kokku minna kunstimuuseumi valikutega?

Tänapäeval ei ole muuseumid sugugi ainsad kunstiga tegelevad institutsioonid. Meie kunstimaastik on väike ja siin ei ole kõiki neid institutsioone isegi olemas. Lisaks muuseumitele on kaasaegse kunsti keskused ja kunstigaleriid, need kõik tegelevad kunstnikuga ning aitavad kaasa tema edule ja kujundavad samas ka kaasaegse kunsti laia spektrit. Mujal maailmas toimuvad igas riigis kunstimesid või muud ettevõtmised, mis on seotud kunsti turundusega. Lisaks rahvusvahelise mainega messid, millel on selles vallas liidripositsioon. Samuti on olemas kunstikogujate ring, kes huvituvad ka kaasaegsest kunstist. Eesti on väike riik ning siin on kõik miniatuurne, inimesi on vähe ja raha on vähe ja traditsioon on õhuke. Seetõttu on ka valijate ja otsustajate ring väike, aga samas on väike ka ring, millest valida.

Muuseumil on oluline roll tänu kunstikollektsioonile. Sinna tööde valimine ja otsuste langetamine on keerukas ning aeg-ajalt hirmutab ka vastutus, mida tajud, kuna muuseum jätab järgnevatele põlvkondadele oma kollektsiooni. Samas

ei saa muuseumi pilk enamasti langeda kokku laia ringi kunstieelistustega. Muuseum ei osta ju meeldivat taiest oma kodu kaunistamiseks, vaid sellist kunsti, millel oleks ka järgnevatele põlvedele oma sõnum edastada.

Kunstikogujate (mõtlen siin all just teadlikke kogujaid) arv sõltub kogukonna kultuuriteadlikkuse tasemest. Eestis ei saagi oodata kolleksioneerimisel selliseid traditsioone, nagu need on vanas Euroopas. Kogujate arvukus on omakorda seotud riigi majandusliku seisuga, kuna tõusu ajal on inimestel rohkem raha kunsti all paigutamiseks. Metseenlust Eestis ju praktiliselt ei esine ja seega ei saa ka muuseum loota, et keegi ostaks kunsti, et seda anda muuseumi kolleksiooni. Mujal maailmas tuleb seda siiski ette.

Millest lähtub Tartu Kunstimuuseum kaasaegse kunsti ostude tegemisel, kuidas valib ja leiab tööd oma kogusse?

Valiku puhul on oluline olla pidevalt kursis, mis kunstis toimub, samas jälgida ka maailmas toimuvat, kuna me ei ela ju hermeetilises ruumis. Noorte kunstnike puhul enamasti mõeldakse ja kaalutakse pikemalt, et vaadata, kas õnnestunud stardile järgneb sama põnev areng. Sageli jõutakse ringiga mõne juurde uuesti tagasi, vahel harva tehakse aga kiire otsus, kui tundub, et see just ongi see õige teos muuseumisse. See on meie professionaalsus, mida me pidevalt lihvimise kunstiga tegeledes, seda pidevalt vaadates ja selle üle arutledes. See annab kogemuse valikute langetamisel. Sageli kiputakse seda lihtsat asja nagu professionaalsus unustama ja siis langetatakse ebapädevaid otsuseid, millest mõned võivad pikaks ajaks jääda silma riivama, kui nad avalikku ruumi välja pannakse.

Kuidas kujuneb muuseumile ostetava teose hind?

Enamik kunstiteoseid tuleb muuseumisse ju Kultuurkapitali kaudu. Hinnas peab sisalduma tasu idee, teostuse ja materjalide eest. See on ju kunstnikule üks väheseid ja küllaltki harvu võimalusi saada oma teose eest tasu, mis võimaldab nii elamist kui ka järgmistesse teostesse panustamist.

Kunstimuuseumi kogud muudkui kasvavad. Mis on üldse muuseumide saatus? Kas on võimalik lõputult koguda? Või tuleb kaasaegne kunst selles mõttes vastu, et praegu sündivaid olulisi teoseid ongi võimalik säilitada pigem idee kujul või failina kõvakettal?

Aastas ei omanda kunstimuuseum ju väga suurt arvu teoseid. Samuti on nende mõõdud ja muu tänapäeval väga erinev, seega ka pinna suurus, mida iga uus taies hoiustamiseks vajab. Mõnede teoste puhul tuleb kõne alla dokumentatsiooni omandamine, teinekord võib ka teose endaga kaasneda muud materjali (fotod, kirjeldused jm). Kogude hoiustamine on keeruline ja rahalisi vahendeid nõudev ettevõtmine, kuid kui tahame olla iseseisev riik, siis ilma kultuurimäluta ei ole projektil „Eesti Vabariik“ mingit mõtet. Paraku mäletatakse ka sajandite pärast enam kultuuriobjekte ja kultuuriinimesi, mida ikka ja jälle vaatamas käiakse, loetakse või kuulatakse. Eestis on ju seniajani ehitatud vaid mõni muuseum. Neist ainus tõeline 21. sajandi oma on Kumu kunstimuuseum. Arvan, et ratsionaalne mõtlemine iga plaani võetud objekti puhul oleks esmane kohustus, ei saa lähtuda hetkemeeleolust või parteipoliitilisest tahtest. Arvestada tuleb olulise kultuuriobjekti puhul kõike, selle asukohta linnas, ehituse maksumust, ülalpidamise kulutusi, hoone funktsionaalsust jm. Rumalad emotsionaalsed otsused on alati kõige kahjulikumad. Linna elamisväärsuse inimesele määrab ju selle kultuuriline keskkond, mida ta oma elanikele pakub, mitte kaubanduskeskuste pindala suurus. Linnasüda tuleb hoida elavana, et elanikel oleks põhjust sinna minna, et südames ei valitseks tühjus. Tühjust võib siin võtta väga mitmetähendusliku mõistena.

Mis sulle meeldib, mil viisil ammutad jõudu ja energiat?

Naudin kõikjal, kuhu lähen, kunsti ja kultuuri. Sõidangi erinevatesse paikadesse just seetõttu, et saada energiat edasi toimetamiseks. Söön ja joon neis paigus ikka seda, mis on kohaliku päritoluga. Püüan harjutada ennast nautima hetke, mis on aga väga raske tegevus ja õnnestub kahjuks paremini kodust eemal olles.

Illustratsioonid: Piia Harris-Põdersalu

“KAOTSILÄINUD” TALENDID:

PIIA HARRIS-PÕDERSALU

Hedviga Vei

Ühes kauges riigis, mis on hoopis teise kultuuri ning elurütmiga, elab üks kaunis eesti neiu, kellele üle kõige meeldib joonistada. Nii võib sisse juhatada lugu, mis räägib Piia Harris-Põdersalust. Piia võib nimetada multitalendiks, kes loob illustatsioone ja disaine toodetele ning publikatsioonidele.

PÄRITOLUMAA: EESTI
PRAEGUNE ELUKOHT: IISRAEL
AMET: VABAKUTSELINE ILLUSTRAATOR JA
DISAINER

Piia, ütle palun, kus sa elad?

Ma elan Iisraelis, täpsemalt Kesk-Iisraelis, Vahemere-äärse linna Netanya vahetus läheduses. Elan siin ja praegu sellepärast, et mulle ja minu pereliikmetele on see hetkel paik, kus saame end teostada ja oma unistusi ellu viia. (Piia abikaasa on Ari Harris, kes on sündinud Ameerikas, kuid üles kasvanud Iisraelis. Koos kasvavad nad kolmeaastast tütart Ellarose'i, kes on sündinud Iisraelis. – Toim märkus.)

Kirjelda oma argipäeva

Mu argipäev algab kell 6.30 hommikul, seda heal päeval, kui ma parema jalaga voodist välja saan. Kui ma vanasti võisin 15 tundi järjest unemaal veeta, siis emadus on selle harjumuse (ehkki vajadus on jäänud) minust välja juuritud ning viimased kolm aastat ärkan juba varajastel hommikutundidel koos kuke, koidu ja Ellarose'iga. Viin tütre lasteaeda, süüa hommikust ja istun arvuti taha. Ma olen vabakutseline ja töötan kodustuudios ning mu päevaplaan algab e-mailide lugemise ja neile vastamisega. Organiseerin, pakendan, uuendan netipoodidest laekunud tellimusi. Lappan kiirelt netilehed ja lemmikblogid läbi ning siis aeglaselt hommikukangusest üle saades kulgeb mu päev edasi joonistamise, disainimise, planeerimise, katsetamise, korrastamise, õppimise ja tihti eneseületamise ning isiklike piiride purustamise tähe all. Töö olemus sõltub suuresti sellest, mis mul parajasti käsil on, kas disainikoostöö teiste loomineinimestega, elustiili-illustratsioonide loomine eraklientidele või isiklike projektide arendamine ning täiustamine. Hetkel on mul käsil ühele Ameerika kirjanik-blogijale blogi kujunduse illustreerimine ning kõik oma peagi loodava firma asutamisega seonduv: logo, pakendid, netileht, kolleksioonid, disainid jne. Kell 16.30 lähen tütrele lasteaeda järele ja kuni kella 21ni olen tema päralt. Jalutame,

mängime, räägime, sööme, vannitame ja loeme ning siis hilisõhtul istun veelkord arvuti taha, et tööasju jätkata ja tõmmata Skype'i kõnesid maailma teise otsa, kus hommik alles esimesi ringutusi teeb. Töötan igal vabal hetkel, peaaegu alati ka nädalavahetustel, sest praegune periood on minu jaoks ülesehitamise aeg.

Natuke aega tagasi oli sul unistus töötada ka tekstiilikunstnikuna. Kuidas sellel unistusel läheb?

Sellel unistusel on hakanud juba selgelt eristatav sisu ja vorm välja kujunema. Hetkel olengi energia, prioriteedid ja ressursid suunanud oma firma asutamisele, sest mulle on ääretult tähtis mõelda iga detaili peale. On tähtis, et selle projekti alustalad oleksid kindlalt jätkusuutlikud ning toetuksid õiglastele väärtustele. Kohalikku, keskkonnasõbralikku toorainet kasutades austame ja toetame planeeti ning muidugi inimesi, kes sellesse projekti nõu ja jõuga panustavad. Ideid on palju, kuid ma liigun endale meelepärases tempos. Olen õppinud eluvooluga kaasa minema, mitte seda takistama.

Elades ja töötades hoopis teises kultuuris, on sinu looming minu arvates endiselt põhjamaise joonega. Kas sa tunned ennast teises kultuuris hästi või tunned, et inimesed, kes su loomingut mõistaksid, on hoopis kusagil mujal?

Ma arvan, et õiged inimesed, kliendid tuleb lihtsalt üles leida. Kõige suurem viga on tahta meeldida kõigile. Mul on selge visuaalne pilt inimesest, kes minu kunsti ja tooteid oskaks hinnata ning neid ka ostaks. Ma küll elan Iisraelis, aga minu looming on interneti kaudu kättesaadav üle maailma. Tunnen end siinses kultuuriruumis ülimalt hästi ja olen nüüdseks suurepäraselt integreerunud. Pealegi sinne inimeste mitmekesisuse virvarr hoopis stimuleerib visuaalset närvi. Tähtis on olla täielikult kohal seal, kus sa parajasti viibid, sest igal pool võib leida inspiratsiooni ja kliente. Olles avatud ja alati vaimselt kohal, ei jää võimalused märkamata. Minu algusaastate üks vigadest oligi see, et lähtudes ainult üldisest kuuritaustast ja eelarvamustest arvasin mõned riigid ja rahvused automaatselt oma kliendibaasist välja. Enam ma niimoodi ei lahterda.

Foto: erakogust

Kas usud saatusesse, mis on sulle õiged suunad kätte näidanud, või oled pigem teinud teadlikke otsuseid ja plaane, et jõuda sinna, kus parajasti oled?

Kõik on omavahel seotud, üks õppetund ja kogemus on viinud teiseni ning hetkel olen oma elus ja arengus täpselt õiges kohas. Ma ei jäta ühtegi rasket eluetappi vahele. Olen hoopis tänulik, et nad on mu ellu tulnud suhteliselt varajases nooruses ja olen osanud neis näha õppetunde, mis tuleb omandada, et elu nii füüsilises kui ka vaimses mõttes terve ja täisvääruslikuna edasi nautida. Lahendamata probleemid

on häirivad segajad, mis ju tulevad meiega igale poole kaasa, pääsu neist pole. Kas saatus on mulle suunda näidanud? Ma ütleks, et see on nii, kui võimalus kohtub valmisolekuga. See tähendab kohest valmidust avatud uksest sisse lipsata, võimalusest kinni haarata, niinimetatud kohaolek hetkes. Koostöö saatuses õnnestub imeliselt, kui sisemine soov on tugevaks mootoriks, et midagi üldse kusagile poole liikuma saaks hakata. Teadvustasin endale kahekümneselt, et tahan midagi muud, mis mul tol ajal oli. Ma isegi olin maininud, et tahan elada soojal maal ja joonistamisest ning disainimisest elatuda. Niisiis oli minus olemas kindel valmisolek muutusteks ja ma julgesin seda ka endale kõvahäälselt kinnitada. Sel viisil teadis ka saatus, mida ma tahtsin. Ja me jätkame seda koostöövormi: mina ja saatus.

Olla eestlane ja mitte elada Eestis – kas püsimatu rännukihk ja teiste kultuuride avastamissoov on sind viinud mujale?

Kodu on rännak. Ma olen kõikjal. Ma olen, elan ja kuulun suurde globaalsesse kogukonda ning mul pole absoluutselt mingit vajadust ega kohustust end kusagile konkreetsesse riiki lukku panna. Olen õnnelik ja tänulik, et saan kasutada ja arendada oma andeid ning potentsiaali, ükskõik, kus ma siis ka füüsiliselt olen. Me ju tunnetame seda iga rakuga, kus on hea olla ning samas kusagil ei pea olema või midagi tegema vastu tahtmist. Kui mul ühel hetkel pole enam israellis hea või ma tunnen, et pean end uuele rännakule asutama, siis liigun edasi. Mulle meeldib pidevas liikumises olla, uurida, vaadata, kuulata, õppida, imestada ja tunnetada. Ma olen sellises liikumises väljaspool Eestit olnud nüüdseks juba 11 aastat. Rännukihk, jah, kihk elada!

Kas sa tagasi ka tuled?

Ma ei tea vastust sellele küsimusele... Kas üldse keegi teab, mida ta näiteks kümne aasta pärast teeb? Käime perega tihti Eestis, üks põhjus on see, et mu abikaasal on hetkel Eesti Maanteeametiga huvitav koostööprojekt ja loomulikult on mul Eestis perekond, kes on mulle kallis. Nii et Eesti pole meie elust kusagile kadunud. Jäädavalt tagasitulekut ei oska praegu küll ette ennustada. Kui ühel hetkel tunnen, et tahan väga tulla, siis kindlasti teen seda.

338 EUROT - SEE ON SUHTELINE

HEDVIGA VEI, MIHKEL LEMBER

Triinu Pungitsa mantel

Bangladeshi riidetööstuses 14 kuud miinimumpalgal töötamist

1996 Mazda 323

3toalise korteri üür Tartus

Hall kardigan - Miu Miu

Söögilaud Viwa

Jimmy Choo rihmikud

Õhtuleht RAHA

Avaleht Uudised Sport Elu Naised Arvamus Tarbija Iilm TV Galerii

Eesti Maailm Raha Krimi Iilm ja loodus Arhiv Fotoblogi Digileht Jõulud

REKLAAM» Müüme lao tühjaks! Viimased Delli sülearvutid hinnaga € 349

Tero Taskila sissetulek oli samas suurusjärgus kui Finnairi pomol (41)

Sander Siim
1. november 2012, 10:17

Selgub, et Estonian Airi endise presidendi Tero Taskila skandaalselt suur sissetulek on suur isegi Soome kontekstis, kuna Finnairi tegevjuhi sissetulek ületab Taskila oma vaid viiendiku võrra.

Taloussanomate teatel teenis Finnairi tegevjuht Mika Vehviläinen eelmisel aastal oma ametikohal 807 053 eurot. Samas maksis ta oma sissetulekust poole maksudeks, mis teeb teema kuu netosissetulekuks 33 627 eurot.

Tero Taskila brutokuupalk oli 33 230 eurot, mis tähendab, et iga kuu laekus Taskila pangavarvele summa, mille suurusjärg on 26 000 eurot.

Tegemist on seega vaid viiendiku võrra väiksema summa, mida teenib Taskila kolleeg Finnairi juhtides.

Teisalt on Finnair tunduvalt suurem firma kui Estonian Air ja erinevalt meie lennufirmast on Finnair ka kasumis. Nii oli Estonian Airi käive tänava kolmandas kvartalis 26,6 miljonit eurot ja kahjum 5,3 miljonit.

Finnairi juulist oktoobrini kestnud kvartali käive oli aga 24 korda suurem ehk 650 miljonit eurot ja tegevkasum oli samas 48,9 miljonit eurot.

Kuigi Finnair on kümnetes kordades suurem kui Estonian Air, teenis Finnairi juht vaid viiendiku võrra enam Estonian Airi endisest presidendist. (Reuters/Scanpix)

Suurenda

100 minutit Tero Taskila töötasu Estonian Airi juhina

MÄETAMMEGA MONTENEGROS

Muljetab Reigo Kuivjõgi

Asja algus ei olegi palju keerulisem kui see, et sattusin läinud aasta suvel teel Albaaniasse sihukesse väikeriiki nagu Montenegro. Plaan ei olnud seal pikalt peatuda, kuid Kotori lahe ümbrus üllatas huvitava ajaloo, hea ilma ja sõbralike inimestega, mistõttu jäin sinna toppama pea nädalaks. Kuna aga sealsed ilmad olid liiga palavad minu tollase habeme jaoks, plaanisin kohalikus juuksuris sellest vabaneda. Töö viidi täide kiirelt ja asjatundlikult, kuid kogu protsessi vältel haarasid mu tähelepanu salongi seintele riputatud väga huvitava käekirjaga kunstniku õlimaalid. Pärimise peale sain teada, et tegemist on juuksuri enda väga hea sõbra kätetööga, mispeale palusin, et ta meid kokku viiks. Nii ma kohtusingi äärmiselt huvitava Montenegro kunstniku Zoran Zivkovićiga, kellega veetsin järgmised kaks äärmiselt huvitavat päeva. Selle käigus küpses justkui iseenesest plaan, et miks ei võiks korraldada tema tööde näitust Tallinnas, et ka paljud teised saaksid minu vaimustusest ja tema töödest osa.

Mõttele polnud vastuseisu, kuid seepeale kostis Zoran, kes on muuhulgas ka kohaliku kunstikooli õppejõud, et parem teeme seda kõike kahepoolse ettevõtmisena ehk tooksime koostöös Montenegrosse ka ühe Eesti kunstniku näituse. Mõtlesin omakeskis välja, et sobiv kunstnik Eesti kaasaegset kunsti Balkanis tutvustama oleks just Marko Mäetamm, kellel

Foto: elakogust

Vasakult: Reigo Kuivjõgi, kohalik kuraator Biljana Kekovic ja Marko Mäetamm

ka ei olnud vastuväiteid sellele mõttele. Nii hakkasimegi neid näituseid planeerima. Tänu Tallinna Kunstihoone dinosaurusetmetnike jahedale vastuvõtule jõudsid vankri tagumised rattad esimestest ette ehk Marko Mäetamme näitus Podgorica Kaasaegse Kunsti Keskuse galeriis sai palju kiiremini reaalse elujõu kui Zivkovići oma Eestis. Selle aasta oktoobriks saigi näituse avamine paika pandud.

Kaks päeva kulus näituse ülespanekuks, päev avamiseks ja neljas ka muidu linnaga tutvumiseks. Sealne kaasaegse kunsti keskus hoolitses näituse kataloogi ja ka meediakajastuse eest. Kuna Montenegro on olnud iseseisev vaid viimased kuus aastat ja Balkani riikide maine on arenenud Euroopa silmis veelgi madalam kui Baltikumi oma, ei satu sinna tavapäraselt väga palju kaasaegset väliskunsti. Seepärast sattus Mäetamme näitus seal üsna soodsale meediapinnasele ja avamispäeval ei näinud kunstnikku intervjuerida soovijatest lõppu tulevat. Hea õlle, veini ja rakia'ga avatud näituse külastamise tegi kunstnik Zivković kohustuslikuks ka kõigile enda kunstitudengitele, sest nii kaasaegset kunsti ei sattuvat Montenegrosse just tihti. Nüüd jääb omapoolse võla likvideerimiseks vaid üle korraldada sama suursugune näitus Montenegro kunstnikule Eestis. Kindlasti vääriski seda Zoran Zivkovići looming ja samuti ka kahe Euroopa väikeriigi omavaheline kultuurisuhtlus.

Pisut kurb on vaid sellest, et Balkani väikeriik suutis meid niivõrd hästi vastu võtta ja hoolitseda kunstniku majutuse, kataloogide, plakatite ning muu olulise eest, kuid senimaani pole meie kunstifunktsionärid leidnud pooleteise aasta vältel isegi sobivat galeriid, kus saaks sarnase näituse teha. Näilise ükskõiksusega lükatakse teema kord-korralt aasta võrra kaugemale. Tõenäoliselt entusiasmi suremise lootuses.

KÕIGE TÄHTSAM KASS

MERYLIN PÜSS

Fotoloom

Minu *vintage*-lugu on seekord hoopis midagi ootamatut. Mitte et ma vanadest asjadest kirjutamisega pidevalt tegeleks, aga *vintage*-rubriigis kirjutatakse reeglina disainist. Kaalusin isegi vanaema kleite ja vanavanaema prossi, samuti ühe vanema sugulase pinginaabrilt annetusena saadud funkstiilis kirjutuslauda, mis nüüdseks peaaegu kordatehtuna mu kontorit ehib. Kuid pikema artikli neist välja võlumisega oleks läinud keeruliseks. Seetõttu võtsin aineks hoopis oma ühe kõige-kõige olulisema eseme üleüldse, mis kuuluks minu ellujäämiskomplekti, kui ma juhuslikult peaksin sattuma üksikule saarele. Minu sõbrad-tuttavad teavad mind kui kassiinimest, mis on ka õige – esimese kiisu tassisin koju viieaastaselt. Aga rääkida tahan ma hoopis ühest teisest kassist. Sellest, keda võib pidada mu kassilembuse allikaks.

Niisiis, lubage tutvustada – minu nimetu mängukass. Ta on umbes 35aastane, seega võib teda pidada keskealiseks, kuid kõrgest vanusest hoolimata pole ta kunagi kaela kandnud. Pärit on kass Tartumaalt. Kass on *re-use*-liikumise üks tähti: esimesena kuulus ta väidetavalt tollase naabritädi pojale, kelle „kassist välja kasvamise“ järel annetati loom minu vennale. Oma vennalt lõin selle mänguasja üle umbes kolmeaastasena. Keeldusin pikki aastaid ilma kassita kusagile minemast: suviti reisis kass alati minuga maale vanaema juurde ja iga päev keeldusin magama jäämast, kui kassi polnud.

Kassi pärast sai vennaga alguses raevukaid lahinguid peetud, üks hoidmas peast, teine kehast, mõlemad kassi enese poole sikutamas. Lahingus sai pahatihti kõige rohkem kannatada kass ise, kelle ema osavalt kokku nõelus. Hiljem nõelusin juba

Foto: PETER JAMES HANNA

Londonis osalesime kassiga sõbra Peteri kunstiprojektis, kus pildistati inimesi neile oluliste esemetega. Esialgu sain muidugi humoorika kaastunde osaliseks: Nõukogude Liidus sündinud lapsuke ja tema nimetu, värvitu kass. Mul õnnestus siiski kassi võlu selgitada.

Foto: Merylin Püss

ise, mitte nii osavalt. Erinevaid parendustöid sai ette võetud ka kassi välimuse osas: pildilt on näha seitsmeaastase minu tõenäoliselt üks esimesi tikkimiskatsetusi. Kunagi sai saba peale vildikaga joonistatud ka lehv, et oleks vähe pidulikum, kuid see lisandus on aastate jooksul sealt (õnneks või kahjuks?) maha kulunud.

Puberteediealisena otsustasin, et vajalik oleks põhjalikum uuendustöö, mistõttu soetasin kassi jaoks Abakhanist plastikust rohelised silmad, et asendada ammukadunud vildist silmi. Neid kassi näole sobitades aga leidsin, et mustade pupillidega ja silmaiiristeta kass näeb tegelikult palju parem välja kui eurosilmadega *bling* kiisu. Elukogenud välimusega vanadel mänguasjadel on kohe oma võlu!

Täiskasvanueas on minu soovimatus kassita kuhugi minna veidi lahtunud ja hetkel keskendun sellele, et kassiga samal maalahmakal viibin. Näiteks veetis kass ühel suvel kolm nädalat minuga koos lirimaal ning elas pea kaks pikka aastat Londonis. Sealjuures reisis ta alati käsipagasis, reeglina mu fotokotis passi ja muude oluliste asjade seltsis, sest pagasi kaduma minekul oleks kahju olnud üüratu. Kass on elanud minu ja mu kunagise toanaabriga (kes kassi siiani karurebaseks kutsub; pildilt on näha, miks) ka Narva maantee ühikas ning viibinud seeläbi mitmetel veinijoomistel ja maailma asjade arutamistel ning jälginud sessiaegseid hullunud tudengeid.

Kassi eksistentsile on pärast lahinguid vennaga olnud vaid üks tõsiselt võetav oht. Ükskord Inglismaal sattus minu tuppa ajutiselt meie juures elutsev weimari linnukoer Olly, kes pikemalt mõtlemata kahmas kassi lõugade vahele ning lidus sellega aeda oma perenaise Amy manu, kellelt ta otse loomulikult peapesu sai. Mina sain omakorda peapesu Amylt:

kuidas saab nii olla, et niivõrd olulisel kassil ei ole nime! Kuidas ma nii süd ametu olla võin? Mõõnsin, et läbi ajaloo ei ole ükski nimi tundunud piisavalt hea ja sobilik, et seda kassile panna. Pika arutelu peale nõustusin, et kassi võib tinglikult kutsuda näiteks Holgeriks. Tõele au andes on kassil olnud üks nimi, mis talle paraku väga hästi külge ei jäänud. Vanaema nimetas kassi Pulst-Kiisuks, peaaesjalikult tema räsitud välimuse tõttu. Mulle tundus see nimi hinnanguline, mistõttu oli kass lihtsalt kass edasi.

Veidi analüüsid on kass omamoodi fenomeni osa: meie aja mänguasjad olid universaalsemad ja meile sedavõrd olulisemad. Kõlab küll lubjakalikul, jah. Kes oleks võinud ette kujutada, et ma saan juba mingist "meie ajast" rääkida! Praeguse aja laste mänguasjade hulka ja nende olemust jälgides on tekkinud mitu tähelepanekut. Esiteks paistab, et tänapäeval müüvad hästi "promotud" mänguasjad, näiteks multikakangelased. Meil paraku seda võimalust eriti polnud ning kassid-koerad-karud olid vastavalt mängule nii Saabastega Kassid, Mustad ja Valged Koerad, Puhhid, aga ka hoopis igasugu muud tegelased, kelle elu ja asjatamine ise mängu käigus välja mõeldi. Tõttõelda oli meil ka üsna vähe multikaid, mille kangelasi endale mängimiseks tahta.

Kas keegi kujutab ette, et oleks nõudnud vanematelt näiteks „Nu Pogodi“ multika Volki või Zajetsit? Siinkohal muidugi vabandan, kui kellelgi tõepoolest olidki Volk ja Zajets mänguasjana olemas. Võib tunduda küll räme üldistus, kuid eraldiseisvate mänguasjadega oli meil vaja justkui rohkem fantaasiat kasutada. Tõenäoliselt oleks Zajetsite, Volkide, Puhhide ja Hunt Kriimsilmade *action figure*'ite olemasolul alanud mängud, millel oleks nähtud multika sisu. Inglismaal elatud aeg ja sealsete lastesaadete-mänguasjade rohkus juba kaheksakümnendatel sunnib vägisi järeldama, et vähem on lõppkokkuvõttes rohkem.

Nagu näete, on sellel kassil olnud pikk ja väga vaheldusrikas elu ning kes teab, kuhu ta veel jõuab. Vaevast ta seda ette kujutas, kui kunagi sügavatel seitsmekümnendatel leidis end mingisuguse nõukogude mänguasjatehase liini lõpp-punktis, näiteks teiste omasugustega poe poole sõites. Vahel vaatan teda murelikult ning mõtlen, kas oleks hea minna mänguasjamuuseumisse nõu küsima, et mu kass ajahamba aktiivsel närimisel päris laiali ei laguneks ning vähemalt paar põlvkonda veel vastu peaks. Usun, et sama mure on paljudel lugejatel, keda ootab kusagil, näiteks vanematekodus, üks kulunud olemusega elutark ja muhe mänguasi.

LIIVAKAARTIDE MEISTERDAMINE

LIISI KUKK
[Muna Design](#)

Talveõhtute pimedusse aitavad helgeid emotsioone ja suviseid värve tuua toonitud liivad. Liivast ilusate meistriteoste loomine on kõigile jõukohane. Vaatame, kuidas teha efektseid liivakaarte, mida pühade ajal oma lähedastele kinkida.

Mida läheb tarvis?

Guašsidega toonitud liiv, värviline kartong, vaibateip, plastiktopsid, harilik pliats, vaibanuga, joonlaud.

Kuidas saada värvilist liiva?

Värvilise liiva tegemine on lihtne. Esmalt on tarvis koguda loodusest liiva (Piusa on selleks ideaalne paik). Võta tühi purk ja aseta sobiv kogus sinna sisse. Lisa vähese veega lahjendatud guaššvärv. Mida rohkem vett on segus, seda tuhmimad ja pastelsemad värvid jäävad. Kui kogu liiv on värvine, aseta see ajalehele kuivama. Aeg-ajalt tasub liiva segada, et kuivamine oleks ühtlasem ja ei tekiks suuri tükke. Enne meisterdama asumist on oluline tekkinud tükid katki suruda kas uhmri või haamri abil.

Teine variant liivakaartide tegemiseks on kasutada juba looduslikult erinevat värvi liivasid. Nagu öeldakse – loodus on parim kunstnik.

Kes lume alt liiva kätte ei saa või on muidu laisk, sellele ulatab abikäe internet:

<http://www.coloredsandstore.com/online-store/>

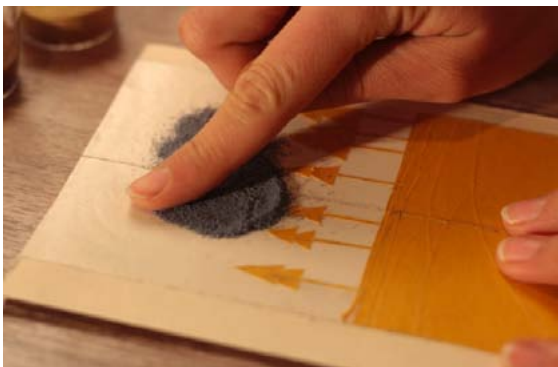
1 Esmalt voldi värviline kartong kaardiks. Seejärel kata esikaas vaibateibiga. Värviline liiv kleepub vaibateibi külge, seega on sul tarvis katta teibiga just nii lai riba, kui sul pildi jaoks on tarvis. Lõika ääred sirgeks – nii jääb korrektsem üldmulje.

2 Joonista hariliku pliiatsiga vaibateibile pildi kavand ja lõika vaibanoaga teibi sisse oma visandi järgi jooned. Tugevasti pole tarvis suruda, kuna see võib kahjustada kaardipaberit. Läbi peab lõikama ainult esimese kattekihi. Väiksemad meisterdajad peaksid lõikamisel täiskasvanute abi paluma, sest vaibanuga on väga terav.

3 Eemalda teibikate esimeselt pinnalt, mida tahad värviliivaga täita. Eemalda kate ettevaatlikult, et teised kujundid veel paika jääksid. Nii on nad liiva eest kaitstud.

4 Hõõru liiv ringjate liigutustega vaibateibi külge. Veendu, et liiv ikka tõesti kinni jääks.
Kata kogu pind ühtlaselt

5 Seejärel eemalda teibikate ükshaaval ka teistelt kujunditelt ja kata enda jaoks sobiva liivaga.

6 Kui kõik pinnad on kaetud, liiv korralikult teibi külge kleepunud ja üleliigne liiv maha raputatud, ongi liivakaardid valmis.

TEE ISE NÄÄRIKONSERVII!

Idee pakkus välja [Kujunduskuurort](#)

KUIDAS NÄÄRE KONSERVEERIDA?

1. Vaja on kaanega klaaspurki, naasklit, tugevat nuga ja kääre.
2. Peotäis kunstlund, meelepärased paelu ja jõuluehteid.
3. Torka ettevaatlikult purgi kaane sisse naaskliga auk ja painuta sellest noa abil paela jaoks paras ava.
4. Puista kunstlumi purki (hetkelise lumetormi tekkimine on vältimatu).
5. Kinnita nääriehe siidleviga ja kaaneta purk.

STIIISED TARTLASED

Pildistas ERGE SONN

EELIKA(34)
KESKLINN

HELENA (14)
KESKLINN

EVE (47)
KESKLINN

KAJA (67)
KESKLINN

KRISTJAN (23)
KESKLINN

LIINA (22)
KESKLINN

LÄURI (37)
KARLOVA

AUTORIMOEFOTO?

Jajajaa! Mis on moefoto? Kui palju on ta pildistaja nägu? Kui palju modeli? Kui palju riiete? Kui palju moekunstniku? Kui palju poe, kus kaupa müüakse? Kellele ema, kellele tütar. Mina ka ei tea. Aga küllap on nii, et ega nendel järgnevatel külgedes ei ole need päris moefotod. Päris moefotodel on alati tellija, keegi, kes tellib muusika. Ma ei lasknud kellelgi seda teha. Nende piltide puhul. Valisin modellid, meigid, riided, meeleolud. Sesmõttes – võtke või jätke. Ma ei tea, kas on olemas autorimoefoto, aga seda need pildid justnimelt on. Või siis – portreed eesti disainerite riietes. Ülbevõitu? Võibolla...

ANDRES KEIL

Pimik

Modellid: Ann ja Maarja
Maarja meik: Maarja Linsi

Kaanefoto - body ja retuusid - Liina Stein
Vasakul - kleit - Xenja Joost

Seelik ja pluus - Hula, keep - Kristina Paju
Ehe - New Vintage by Kriss

Kleit - Xenja Joost

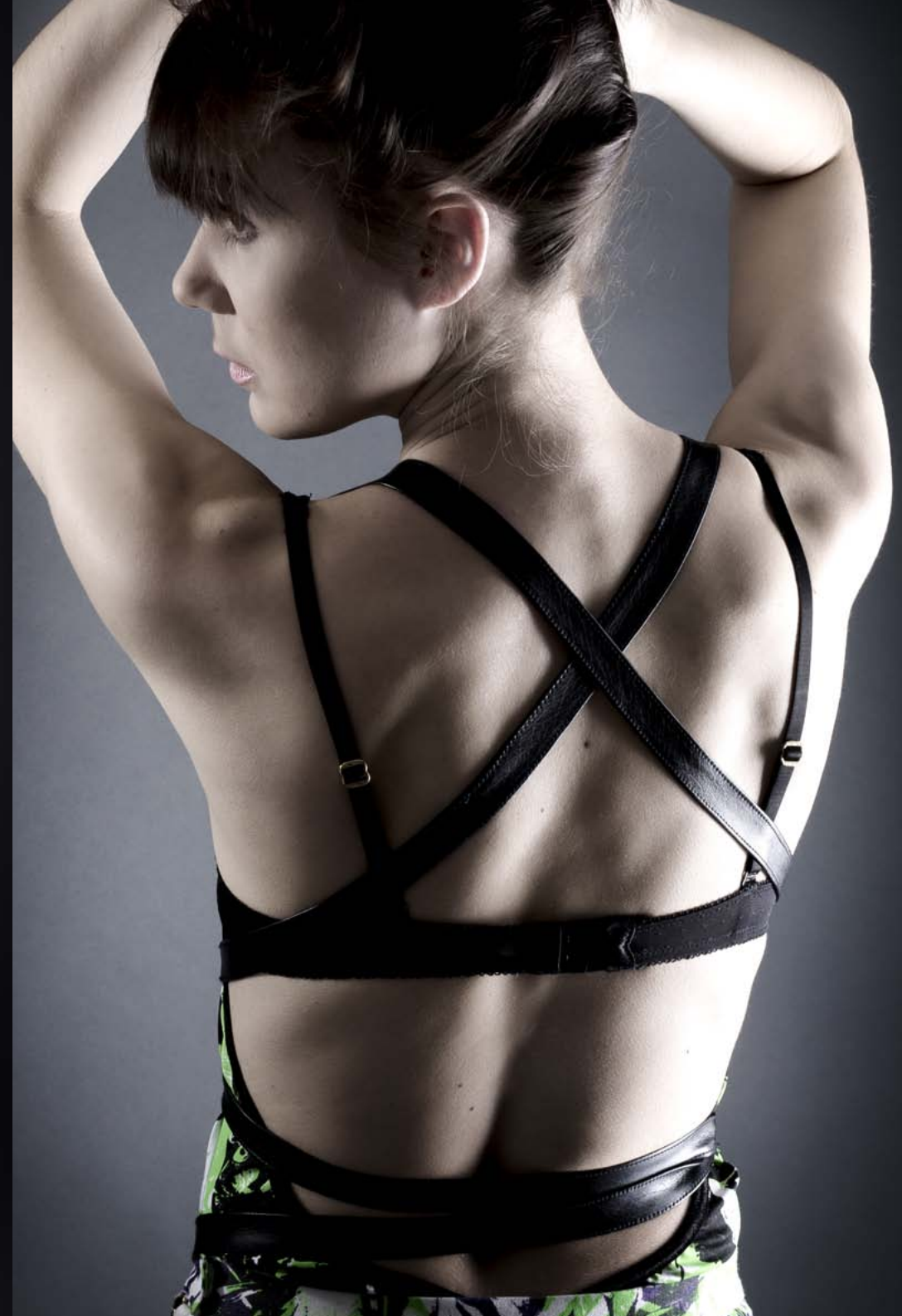

Pintsak ja püksid - Kalle HT
Vest - Varkki, püksid - Xenja Joost
Ehe - New Vintage by Kriss

Body ja retuusid - Liina Stein
Kleit - Ksenja Joost

Vest - Varkki
Püksid - Ksenja Joost
Ehe - New Vintage by Kriss

VAHET EI OLE

Üldiselt on nii, et vahet ei ole
kui siiski lähemalt vaadata, on väike vahe
mida lähemale lähed, seda suuremaks vahe paisub
päris lähedalt on ainult vahe
ja muud enam suurt ei ole
kui muud ei ole, siis ei ole vahet
või on?

tühja sest vahest
aga muust on kahju

(M. Raha, 2011)

KOHTUMISENI
KEVADEL 2013